

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Dobrowolski

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Bank S.A. z siedzibą w W.

przeciwko M. P. i A. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 20 listopada 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Poznaniu z 24 marca 2016 r., sygn. I Nc 103/16,

**uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania
z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania ze skargi nadzwyczajnej.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Poznaniu nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 24 marca 2016 r. nakazał pozwanym, aby zapłacili powodowi solidarnie kwotę 410 245,15 zł wraz z odsetkami liczonymi od kwoty 408 681,56 zł w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, nie więcej niż dwukrotność wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 16 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty i odsetkami liczonymi od kwoty 1563,59 zł w wysokości ustawowej za opóźnienie od dnia 8 marca 2016 r. do dnia zapłaty wraz z kwotą 267 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania – w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniesli w tym terminie sprzeciw.

Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia wskazał, iż pozwem wniesionym w dniu 10 marca 2016 r. w postępowaniu upominawczym, Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. (obecnie działającego pod nazwą Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) wniósł o zasądzenie solidarnie od pozwanych M. P. i A. P. kwoty 410 245,15 zł wraz z odsetkami od kwoty 408 681,56 zł w wysokości czterokrotności stopy oprocentowania kredytu lombardowego NBP, nie więcej niż dwukrotność wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie – od dnia 16 grudnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 1563,59 zł w wysokości ustawowej za opóźnienie – od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów procesu. Powód wskazał, że udzielił pozwanym M. P. i A. P. kredytu na podstawie umowy kredytu na cele mieszkaniowe „[...]” nr [...] z dnia 29 października 2008 r. W treści pozwu określono, że wierzytelność została postawiona w stan wymagalności i w dniu 29 grudnia 2015 r. wezwano pozwanych do zapłaty na podstawie art. 187 § 1 pkt 3 k.p.c.

Sąd Okręgowy, ustalił iż w dniu 29 października 2008 r. pomiędzy M. P., A. P. a Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. II Oddział w P., reprezentowanym przez pełnomocnika banku K. K., została zawarta umowa kredytowa na cele mieszkaniowe „[...]” nr [...].

Zgodnie z § 2 ust. 1 umowy, M. P. i A. P. został udzielony kredyt w wysokości 350 000,00 zł, denominowany (waloryzowany) w walucie CHF na okres 360 miesięcy od dnia 29 października 2008 r. do dnia 15 października 2038 r. W § 2 ust. 2 umowy wskazano, że kwota kredytu denominowanego (waloryzowanego) w CHF lub transzy

kredytu zostanie określona według kursu kupna dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu. Zgodnie z § 2 ust. 3 umowy o wysokości wykorzystanego kredytu denominowanego (waloryzowanego) wyrażonej w walucie CHF, wysokości odsetek w okresie karencji oraz wysokości rat kapitałowo – odsetkowych w tej walucie, Bank był zobowiązany do poinformowania kredytobiorców w terminie 7 dni od dnia całkowitego wykorzystania kredytu na zasadach określonych w OWKM. W § 2 ust. 1 umowy wskazano, że kredyt jest przeznaczony na dokończenie budowy domu na działce nr [...] w miejscowości D., Gmina K., zapisanej w księdze wieczystej w Sądzie Rejonowym w Środzie Wielkopolskiej V Wydziale Ksiąg Wieczystych o numerze [...]. Kredyt został wypłacony pozwanym zgodnie z postanowieniami umowy w jednej transzy (§ 4 ust. 1 umowy), z zaznaczeniem, że transza kredytu wykorzystywana jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu wysokości transzy według kursu kupna dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w banku w dniu wykorzystania transzy. Prawnym zabezpieczeniem spłaty kredytu, odsetek, a także innych związanych z kredytem należności stanowiła między innymi hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 700 000,00 zł ustanowiona na nieruchomości gruntowej nr [...] w miejscowości D., Gmina K., zapisanej w księdze wieczystej w Sądzie Rejonowym w Środzie Wielkopolskiej V Wydziale Ksiąg Wieczystych o numerze [...].

W § 9 umowy zostały ustalone zasady spłaty kredytu. Spłata kredytu miała się rozpocząć począwszy od 15 kwietnia 2009 r., przy czym miesięczne raty kapitałowo – odsetkowe ustalone zostały w równej wysokości. W okresie wykorzystania kredytu Kredytobiorcy byli zobowiązani do spłacania należnych Bankowi odsetek, których wysokość określona jest w CHF. Spłata należnych odsetek dokonywana miała być w złotych po uprzednim przeliczeniu należnych odsetek według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu spłaty. Wysokość należnych odsetek w złotych zależeć miała od wysokości kursu sprzedaży dewiz dla CHF obowiązującego w Banku w dniu spłaty. Zgodnie z § 12 ust. 1 umowy, Bank monitoruje terminowość spłaty kredytu, a w przypadku nieterminowej spłaty należności wynikających z umowy, wysłał do Kredytobiorcy monity, upomnienia oraz wezwania do zapłaty. W przypadku niespłacenia w terminie określonym w umowie raty kapitałowo – odsetkowej lub jej części Bank wezwie Kredytobiorcę do spłaty

zaległej należności pod rygorem wypowiedzenia umowy (ust. 3 § 12 umowy). Od kwoty kapitału niespłaconego w terminie określonym w umowie, Kredytobiorca od dnia następnego po terminie spłaty, zobowiązuje się do zapłaty odsetek według stopy procentowej obowiązującej w banku dla zadłużenia przeterminowanego (ust. 4 § 12 umowy). W przypadku niewykonania przez Kredytobiorcę zobowiązań wynikających z umowy, w tym braku spłaty zaległych należności w terminie określonym w wezwaniu do zapłaty, Bank ma prawo wypowiedzenia umowy oraz przystąpienia do odzyskania swoich należności z ustanowionych prawnych zabezpieczeń oraz majątku Kredytobiorcy.

Zgodnie z § 13 ust. 4 umowy, okres wypowiedzenia umowy wynosi 30 dni, licząc od następnego dnia po doręczeniu oświadczenia banku o wypowiedzeniu umowy z zastrzeżeniem § 17 ust. 2 OWKM.

Pozwani złożyli oświadczenie o poddaniu się egzekucji w zakresie roszczeń Banku S.A. wynikających z tytułu umowy kredytu na podstawie art. 97 ust. 1-2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, a także na wystawienie przez Bank bankowego tytułu egzekucyjnego w zakresie roszczeń banku do kwoty zadłużenia w wysokości 700 000,00 zł, a Bank mógł wystąpić z wnioskiem o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności w terminie trzech lat liczonych od daty ostatecznej spłaty kredytu ustalonej w § 9 ust. 1 umowy, tj. od dnia 15 października 2038 r.

Z uwagi na fakt, iż M. P. i A. P. zaprzestali spłaty kredytu, pismem z dnia 29 grudnia 2015 r., wysłanym w dniu 30 grudnia 2015 r., powód wystosował do pozwanych wezwanie do natychmiastowego uregulowania całego zadłużenia wynikającego z umowy kredytu, zastrzegając, że spłata powinna zostać dokonana w terminie 14 dni od daty otrzymania wezwania. Zgodnie ze stanem na dzień 29 grudnia 2015 r., zadłużenie wymagalne wynosi 454 738,64 zł, w tym: 408 681,56 zł. – przeterminowany kapitał, 1707,15 zł – przeterminowane odsetki, 44 347,93 zł – odsetki karne. Pozwani nie uregulowali wskazanej w wezwaniu należności, stąd też powód wystawił w dniu 4 marca 2016 r. wyciąg z ksiąg banku, w którym stwierdzono wysokość zobowiązania pozwanych na łączną kwotę 461 245,15 zł w tym należność główna – 410 245,15 zł (obejmująca kapitał w kwocie 408 681,56 zł, odsetki umowne

liczone za okres od dnia 15 grudnia 2014 r. w kwocie 1563,59 zł i odsetki karne w wysokości 51 497,60 z ł.).

Powód składając pozew w sprawie I Nc 103/16 dołączył ww. dokumenty.

Sąd Okręgowy rozpoznający sprawę z powództwa Banku S.A. z siedzibą w W. uznał, że możliwe było wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Sądowi orzekającemu w sprawie I Nc 103/16 były znane poglądy orzecznictwa i to zarówno krajowego jak i TSUE na temat kwestii dotyczących wpływu na ważność zawartej umowy przez konsumenta z przedsiębiorcą (w tym wypadku z bankiem) postanowień, które mogą stanowić nieuczciwe warunki umowne, a w konsekwencji możliwości uznania, że nie są one wiążące. Była także znana Dyrektywa nr 93/13 EWG. Sąd wydając nakaz zapłaty nie miał jednak – przy uwzględnieniu wyżej zaprezentowanego poglądu w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 2 lutego 2018 r., który to pogląd w pełni podziela, obowiązku dopuszczania z urzędu dowodu z dokumentu w postaci umowy kredytu oraz badania z urzędu nieważności postanowień umowy, z których wynikało zobowiązanie pozwanych na rzecz banku. Analiza poglądów i to zarówno doktryny jak i orzecznictwa z chwili wydania nakazu zapłaty, nie dawała podstaw do przyjęcia, że ewentualna abuzywność postanowień umowy zawartej przez powodowy bank z pozwanymi jest oczywista. W szczególności odnosi się to do kwestii związanych z dowolnością i swobodą powoda w zakresie ustalania kursów przeliczeniowych na potrzeby obsługi kredytu, przekładających się na wartość zadłużenia pozwanych wobec powoda. Były bowiem poglądy, że faktycznie takie postanowienia miały charakter abuzywny (ale nie miały one charakteru dominującego) ale również takie, że bank, mając na względzie to, iż w sytuacji jeśli wyznacza kursy walut w tabeli na nadmiernym poziomie, musi liczyć się z tym, że potencjalni kontrahenci zwrócą się do innych instytucji kredytowych, które będą oferowały korzystniejsze kursy. Czynnik konkurencji, stanowi zatem istotne zabezpieczenie, który limituje dowolność działań banku (T. Czech – *Ustalanie przez bank tabeli kursów wymiany walut*, MPB 2012 nr 6, s. 65). A zatem nie można uznać, iż bank w sposób dowolny kształtował kurs CHF, a zatem, że postanowienia umowy odnoszące się do tej kwestii miały charakter abuzywny. Aktualne orzecznictwo co prawda w większości opowiada się za abuzywnym charakterem

takich postanowień, co jednak nie pozwala na przyjęcie, iż w dacie wydania nakazu zapłaty, ten kierunek orzecznictwa należało uznawać za wiążący.

Kontrowersje budziła także ocena skutków uznania określonych postanowień umowy kredytu za abuzywne. W niektórych orzeczeniach prezentowano pogląd, że skutkiem uznania umów za abuzywne jest ich nieważność. W innych orzeczeniach stwierdzano, że umowy te są ważne ale bezskuteczne. Był też prezentowany pogląd, iż istnieje możliwość zastąpienia postanowienia abuzywnego dotyczącego klauzuli kursowej normami prawa powszechnie obowiązującego. Co także istotne, do chwili obecnej nie została podjęta przez Sąd Najwyższy uchwała przez pełen skład Izby Cywilnej Sądu Najwyższego odnosząca się do wielu istotnych kwestii związanych z tzw. kredytami frankowymi, a zatem tym bardziej nie można było uznać, że w momencie wydania nakazu zapłaty w niniejszej sprawie, zachodziła negatywna przesłanka z art. 499 § 1 pkt 1 k.c. Uznając nawet za zasadny pogląd, że Sąd rozpoznający sprawę, przy dokonywaniu oceny możliwości wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, powinien był jednak dokonać szczegółowej analizy umowy pod kątem abuzywności, i w przypadku jakichkolwiek wątpliwości, skierować sprawę do rozpoznania w trybie zwykłym to trzeba zauważyć, że zgodnie z przepisem art. 385¹ § 3 k.c., niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Powyższe wprost przemawia więc za tym, iż aby ewentualnie wyjaśnić czy taka sytuacja miała miejsce, to należałoby przeprowadzić szczegółowego postępowanie dowodowe, zmierzające do ustalenia, czy klauzule przewidujące mechanizm denominacji walutowej były uzgadniane z kredytobiorcami w sposób indywidualny. Treść pozwu była dla sądu jednak oczywista i nie budziła jakichkolwiek wątpliwości co do zasadności roszczenia. Jeszcze raz podkreślić należy, że pozwani mogli złożyć sprzeciw w którym mogli podważyć zasadność roszczenia z powodu abuzywności postanowień umowy, czego nie uczynili, narażając się na negatywne skutki z tym związane.

Mając powyższe na względzie, Sąd uznał, że nakaz zapłaty w sprawie I Nc 103/16 mógł zostać wydany i w całości uwzględnił żądanie pozwu, zasadzając od pozwanych na rzecz powoda poniesione przez niego koszty postępowania.

Nakaz zapłaty został wysłany na adres wskazany w pozwie i odebrany przez pozwanych. Pozwani nie złożyli sprzeciwu od wydanego nakazu.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 25 maja 2016 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 24 marca 2016 r., sygn. I Nc 103/16 zaopatrzono w klauzulę wykonalności przeciwko pozwanym.

Wskazany tytuł wykonawczy stał się podstawą do prowadzenia postępowania egzekucyjnego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Środzie Wielkopolskiej, sygn. akt KM [...] z nieruchomości oraz z rachunku bankowego.

W toku prowadzonych przez komornika czynności, dokonano sprzedaży licytacyjnej nieruchomości dłużników. M. P. wskazał, iż pomimo tego nadal jest prowadzone postępowanie egzekucyjne należności głównej w wysokości 137 971,21 zł, odsetek w wysokości 175 464,57 zł (stan na 29 maja 2020 r.) oraz kosztów egzekucyjnych.

Postanowieniem z dnia 3 marca 2022 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i art. 95 pkt 1) u.SN wstrzymał wykonanie nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 24 marca 2016 r. wydanego w postępowaniu nakazowym w sprawie o sygn. akt I Nc 103/16 z powództwa Banku Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. (obecnie działającego pod nazwą Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) przeciwko M. P. i A. P. o zapłatę w związku z wniesieniem skargi nadzwyczajnej od tego orzeczenia, do czasu ukończenia postępowania wywołanego przez jej wniesienie.

Pismem z dnia 21 lutego 2022 r. Prokurator Generalny (dalej także: „skarżący”) na podstawie art. 89 § 1 i § 2 oraz art. 115 § 1 i § 1a u.SN wniósł do Sądu Najwyższego za pośrednictwem Sądu Okręgowego w Poznaniu skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 24 marca 2016 r., sygn. akt I Nc 103/16, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, obejmującą obowiązek budowania zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, co wymaga działania przez organ władzy publicznej (Sąd) na podstawie i w granicach przepisów, w sposób wykluczający ich rażące naruszenie oraz przy uwzględnieniu konstytucyjnych norm ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, zaskarżając go w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu orzeczeniu skarżący zarzucił:

I. naruszenie zasady, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 486 ze zm.), a mianowicie:

1. zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, wynikających z art. 2, art. 7 i art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez uznanie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, iż roszczenie skierowane przez powoda przeciwko pozwanym nie jest oczywiście bezzasadne, przytoczone w pozwie okoliczności nie budzą wątpliwości i tym samym zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, nie zaś skierowania sprawy do rozpoznania na rozprawie bez przeprowadzenia pogłębionej analizy dokumentów i zbadania, czy umowa kredytowa nie posługiwała się niedozwolonymi klauzulami umownymi, co było sprzeczne z lojalnością państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa,

2. określonej art 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. zasady ochrony konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą i wymagającej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, poprzez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, wierzytelności wynikającej z zawartej przez M. P. i A. P. z Bankiem S.A. z/s w W. (poprzednikiem prawnym strony powodowej) umowy kredytu na cele mieszkaniowe „[...]” o nr [...] z dnia 29 października 2008 r. indeksowanego (waloryzowanego) we frankach szwajcarskich (CHF), bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z których wynikało zobowiązanie pozwanego, w tym pod kątem niedozwolonych klauzul umownych, co uniemożliwiło ocenę ważności czynności prawnej pomiędzy stronami oraz istnienie i zakres wzajemnych zobowiązań stron,

II. rażące naruszenie prawa polegające na błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu przez Sąd orzekający w sprawie norm wyrażonych w przepisach art. 499 k.p.c. w zw. z art 498 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) w zw. z art 233 § 1 k.p.c. oraz art. 385¹ § 1-4 k.c. w zw. z art. 385² k.c.:

- poprzez zasądzenie od pozwanego M. P. oraz A. P. na rzecz strony powodowej kwoty 410 245,15 zł wraz z odsetkami, tj. wierzytelności wynikającej z zawartej przez nich z Bankiem S.A. z/s w W. umowy kredytu na cele mieszkaniowe „[...]” o nr [...] z dnia 29 października 2008 r. indeksowanego (waloryzowanego) we frankach szwajcarskich (CHF), w oparciu o twierdzenia strony powodowej oraz dołączone do pozwu dokumenty w postaci umowy kredytu, wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osobę upoważnioną do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku, opatrzonego pieczęcią banku oraz pisemnego wezwania do zapłaty i przyjęcie za prawdziwe twierdzeń powoda, w oparciu o treść powyższych dokumentów prywatnych, pomimo tego, że budziły one uzasadnione wątpliwości w zakresie określonej w nich wysokości zadłużenia pozwanych w porównaniu z wysokością zaciągniętego kredytu, nie pozwalały na weryfikację dochodzonej pozwem kwoty przez pryzmat stanowiących integralną część umowy Ogólnych Warunków Kredytowania w Zakresie Udzielania Kredytów i Pożyczek hipotecznych w Banku S.A. (§ 1 ust. 2 umowy kredytu) oraz uniemożliwiały ustalenie wartości dotychczasowych spłat kredytobiorcy,

- poprzez zaniechanie przez Sąd zbadania z urzędu, czy przedłożona wraz z pozwem umowa kredytu nie zawierała niewiążących pozwanego klauzul niedozwolonych w zakresie, w jakim regulowała sposób wyliczenia kwoty kredytu podlegającej spłacie i wysokości poszczególnych rat poprzez odwołanie do kursów z tabel banku (mechanizm indeksacji), które to postanowienia nie zostały indywidualnie uzgodnione z kredytobiorcą, będącym konsumentem oraz mogły kształtować jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, co powinno skutkować uznaniem ich za abuzywne oraz wymagało dokonania oceny ewentualnego skutku ich wyrugowania ze stosunku zobowiązaniowego pomiędzy stronami, w tym ustalenia, czy czynność prawna zawarta pomiędzy nimi pozostawała ważna, a jeżeli tak to w jakim zakresie oraz zobowiązywało sąd do stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, skierowanie sprawy do postępowania według przepisów ogólnych i wyznaczenia rozprawy.

W oparciu o przepis art. 91 § 1 oraz art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Poznaniu, I Wydział Cywilny, sygn. akt I Nc 103/16, z dnia 24 marca 2016 r. w sprawie z powództwa Banku S.A. z/s w W. (obecnie działającego pod nazwą Bank S.A. z/s w W.) przeciwko M. P. i A. P. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach niniejszego postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych,

indywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 7 września 2022 r., I NSNc 530/21; z 21 września 2022 r., I NSNc 544/21; z 12 października 2022 r., I NSNc 716/21 i z 23 listopada 2022 r., I NSNc 707/21). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji, zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyroki Sądu Najwyższego: z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 7 września 2022 r., I NSNc 530/21; z 21 września 2022 r., I NSNc 544/21; z 12 października 2022 r., I NSNc 716/21 i z 23 listopada 2022 r., I NSNc 707/21). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych,

niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 7 września 2022 r., I NSNc 530/21; z 21 września 2022 r., I NSNc 544/21; z 12 października 2022 r., I NSNc 716/21 i z 23 listopada 2022 r., I NSNc 707/21).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia okoliczności, które mogłyby prowadzić do wniosku, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w Warszawie nie mógł zostać, na dzień wniesienia skargi, uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Należy zatem stwierdzić, że nie zachodziły przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny występowania przesłanek szczegółowych, a następnie weryfikacji czy wystąpiła

również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu orzeczeniu zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

Przechodząc do oceny postawionych przez Skarżącego zarzutów w pierwszej kolejności należy wskazać, iż w niniejszej sprawie nie budzi zastrzeżeń ustalenie, że pozwanym przysługiwał status konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. Zgodnie z tym przepisem, za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Okoliczność ta wiąże się z koniecznością zachowania szczególnej ostrożności w zakresie rozpoznawania spraw, w których jedna ze stron jest konsumentem. Z tego też względu ustawodawca wprowadził regulacje mające zapewnić ochronę interesów konsumenta nie tylko na etapie dokonywania czynności prawnych, ale również podczas dochodzenia określonych roszczeń na drodze postępowania sądowego. W niniejszej sprawie weryfikacja zarzutów postawionych przez Skarżącego sprowadza się zatem do ustalenia czy w związku z wydaniem zaskarżonego nakazu zapłaty doszło do naruszenia prawa przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, zwłaszcza w kontekście konieczności uwzględnienia konsumenckiego charakteru umowy oraz zawartych w niej klauzul. Powyższe wynika z treści przepisu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., zgodnie z którym postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Niedopełnienie procedur związanych z dochodzeniem roszczeń od konsumenta – niezależnie od tego, czy *de facto* doszło do naruszenia jego interesów, uznać należy za zachowania bezprawne.

Sąd Okręgowy wydając nakaz zapłaty zaniechał ustalenia czy w umowie o kredyt na cele mieszkaniowe „[...]” nr [...] z dnia 29 października 2008 r. indeksowanego (waloryzowanego) we frankach szwajcarskich (CHF) zawartą pomiędzy pozwanymi solidarnie M. P. i A. P. a poprzednikiem prawnym powoda znajdują się postanowienia sprzeczne z istotą stosunku umownego. W przedmiotowej sprawie Sąd winien był rozważyć czy przedmiotowa umowa nie uchybiła zasadzie równowagi kontraktowej oraz zasadzie swobody umów, a także

czy nie jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22 sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej są postanowienia, w których kredytodawca jest upoważniony do jednostronnego oznaczenia kursu waluty właściwej do wyliczenia wysokości zobowiązania kredytobiorcy oraz ustalenia wysokości rat kredytu, jeżeli z treści stosunku prawnego nie wynikają obiektywne i weryfikowalne kryteria oznaczenia tego kursu.

Sąd Najwyższy po wejściu w życie art. 353¹ k.c. w kilku orzeczeniach uznał za wykraczające poza kryterium natury (właściwości) stosunku prawnego postanowienia umowy, które oddawały jednej ze stron możliwość zmiany warunków umowy (a ściślej – zmiany treści wiążącego strony stosunku prawnego). W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 maja 1991 r., III CZP 15/91 (OSNC 1992 nr 1 poz. 1), uznano za niedopuszczalne umieszczenie w regulaminie bankowym, dotyczącym warunków prowadzenia rachunku bankowego, postanowień uprawniających bank do jednostronnej zmiany treści tego regulaminu, a tym samym zmiany warunków umowy rachunku bankowego. W uzasadnieniu tego orzeczenia stwierdzono, że „natura umowy gospodarczej i generowanego przez nią stosunku sprowadza się generalnie do tego, że wyraża ona i pozwala realizować interes każdej ze stron, ponieważ zaś interesy te bywają przeciwstawne, istotę umowy stanowi uzgodnienie woli stron, wyrażającej ich interesy. (...) W tym stanie rzeczy za sprzeczne z naturą umowy gospodarczej należy uznać pozostawienie w ręku jednej tylko strony możliwości dowolnej zmiany jej warunków. Sprzeczność ta występuje szczególnie wyraźnie zwłaszcza przy umowach, zawieranych nie w oparciu o indywidualne pertraktacje, ale w oparciu o regulamin wydany przez profesjonalistę, skoro jest oczywiste, że zawsze jest on zainteresowany w najkorzystniejszym dla siebie ukształtowaniu regulacji masowo zawieranych umów. Klauzula umowna dopuszczająca dokonywanie jednostronnej zmiany w dowolnym czasie takich umów narusza zasadę słuszności kontraktowej, nie zezwalającą na dopuszczenie takiego reżimu umownego, w którym z zasady realizowałoby się interesy jednej, z uszczerbkiem interesów drugiej ze stron umowy. Byłoby to zatem sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.”.

Korespondujące z tym orzeczeniem stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 6 marca 1992 r., III CZP 141/91 (OSNC 1992 nr 6, poz. 90), w której przyjęto, że zastrzeżenie w regulaminie bankowym – mającym zastosowanie do stosunku prawnego kredytu, pożyczki albo rachunku bankowego – uprawnienia do zmiany przez bank w czasie trwania umowy wysokości stopy oprocentowania bez wypowiedzenia umowy wymaga dla swej skuteczności określenia konkretnych okoliczności, od jakich zmiana ta jest uzależniona. Zbieżne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w uchwale z 19 maja 1992 r., III CZP 50/92, w której uznał, że postanowienie umowy kredytu bankowego uprawniające kredytodawcę do zmiany stawek oprocentowania jest bezskuteczne, jeżeli w umowie nie określono jednocześnie konkretnych okoliczności, od jakich zmiana ta jest uzależniona. Warto zaznaczyć, że dwie ostatnie uchwały dotyczyły bezpośrednio zakresu swobody określania przez bank wysokości świadczenia własnego lub drugiej strony.

W treści przytoczonej wcześniej uchwały z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22 Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że postanowienie umowne uzależniające wysokość świadczenia od swobodnego uznania jednej ze stron jest sprzeczne z naturą (właściwością) stosunku prawnego. Sprzeczność z naturą stosunku zobowiązaniowego w tym przypadku polega na wprowadzeniu do jego treści elementu nadrzędności jednej ze stron i podporządkowania drugiej, co jest obce stosunkom zobowiązaniowym oraz stosunkom prywatnoprawnym w ogólności.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, że zastosowanie indeksacji walutowej jest dopuszczalne co do zasady. Nie narusza ani zasady nominalizmu, ani też zasady swobody umów z art. 353¹ k.c., jeżeli pozwala na określenie koniecznych przedmiotowo postanowień umowy kredytowej, określonych w art. 69 ustawy Prawo bankowe. Sporządzenie umowy zgodnie z tymi przepisami wymaga więc zastosowania takiego mechanizmu na etapie określania kursu CHF na potrzeby ustalenia każdej kolejnej raty, który byłby niezależny od arbitralnych decyzji kredytodawcy, w tym posłużenia się kursami innych instytucji finansowych, w szczególności średnim kursem NBP, nawet z określonym w umowie, dopuszczalnym poziomem odstępstwa, tak aby kredytobiorca z góry mógł ustalić poziom, do którego ponosi ryzyko związane ze skorzystaniem z takiego kredytu w konkretnym banku,

oferującym znane z góry warunki ustalania wysokości rat kapitałowych, rzutujących automatycznie na wysokość faktycznie spłacanego oprocentowania.

Sąd Okręgowy powinien zbadać zarówno ogólną dopuszczalność zawarcia umowy kredytu indeksowanego (waloryzowanego) walutą obcą, jak i jej ważność. W tym miejscu Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty, nie jest jednoznaczne stwierdzenie nielegalności postanowień umownych, ale brak ich zbadania w toku postępowania nakazowego przed Sądem Okręgowym w Poznaniu. W ocenie Sądu Najwyższego, w analizowanej sprawie z uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty nie wynika bowiem, aby Sąd *meriti* badał ważność i uczciwy charakter postanowień zawartej przez strony umowy.

Z uwagi na powyższe zarzut rażącego naruszenia prawa, tj. art. 499 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 385¹ §1-4 k.c. w zw. z art. 385² k.c. okazał się zasadny jedynie w części.

W ocenie Sądu Najwyższego, zarzut ten odnoszący się przede wszystkim do norm, tj. art. 499 k.p.c. w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. został postawiony przez Skarżącego przedwcześnie i jako bezprzedmiotowy w tym zakresie podlegał oddaleniu. Uwypuklenia wymaga, iż dopiero po zbadaniu przez Sąd Okręgowy postanowień przedmiotowej umowy wraz z jej załącznikami, będą mogły stanowić przedmiot dalszych rozważań. Sąd Najwyższy opierając się wyłącznie na okoliczności, iż pozwanym jest konsument, nie jest w stanie przesądzić także o tym, czy przedmiotowe roszczenie jest bezzasadne. Przy braku skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy nie można bowiem zagwarantować przestrzegania praw przyznanych w drodze dyrektywy 93/13 (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 13 września 2018 r., C-176/17, pkt 62, i przytoczone tam orzecznictwo; ostatnio także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 7 listopada 2019 r., C-419/18 i C-483/18, (...) S.A. w B.-B. i (...) S.A. z siedzibą w B.-B. przeciwko Bogumile Włostowskiej i in.). Zgodnie z dyrektywą 93/13 sądy krajowe są zobowiązane do zaniechania stosowania nieuczciwych warunków umownych, aby nie wywierały one, w braku sprzeciwu konsumenta, wiążących wobec niego skutków (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, *Abanca Corporación Bancaria i Bankia*, pkt 52, i przytoczone tam orzecznictwo).

Stanowisko co do konieczności badania przez sąd z urzędu, czy w umowie zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem znajdują się niedozwolone (abuzywne) postanowienia jest szeroko aprobowane w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 22 października 2020 r., I CSK 238/19; z 17 czerwca 2021 r., II CSKP 35/21; z 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 93/20; z 22 września 2021 r., I NSNc 429/21; z 22 września 2021 r., I NSNc 371/21; z 1 grudnia 2021 r., I NSNc 535/21). Sąd ma obowiązek zbadania abuzywności postanowień umownych w granicach sporu (k.p.c.), a w szczególności – w granicach przytoczeń faktycznych stron.

Za niezasadny Sąd Najwyższy uznał również zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP statuującego zasadę „prawa do sądu”, czyli organu wydającego orzeczenie w tzw. sądowym typie stosowania prawa, co odznacza się ogólnie przyjętymi standardami niezależności, niezawisłości i bezstronności. W realiach niniejszej sprawy nie można się dopatrzyć naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zarówno w aspekcie dostępu do sądu, jak i wskazanych wyżej standardów. Skarżący nie wykazał naruszenia wyróżnionych w skardze nadzwyczajnej elementów prawa do sądu, czyli: 1) prawa dostępu do sądu, 2) prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnej z wymogami sprawiedliwości i jawności, 3) prawa do wyroku sądowego, tj. prawa do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd, 4) prawa do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawę. Jak wskazał skarżący, sprawiedliwe rozpatrzenie sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, łączy się przede wszystkim ze sprawiedliwością proceduralną. Pomimo braku jednoznacznej konotacji tego pojęcia powszechnie, zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie, przyjmuje się, że obejmuje ono: 1) możliwość bycia wysłuchanym, 2) możliwość poznania motywów rozstrzygnięcia w stopniu umożliwiającym weryfikację rozumowania przyjętego przez sąd, a także 3) zapewnienia przewidywalności dla uczestnika postępowania przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddany. W ocenie Sądu Najwyższego, Skarżący nie sprostali obowiązkowi wykazania zasadności naruszenia omawianej normy, jak również by gwarancje te zostały naruszone w przedmiotowej sprawie, zwłaszcza iż pozwani solidarnie nie wnieśli w przedmiotowej sprawie sprzeciwu od zaskarżonego nakazu zapłaty.

Jednakże z uwagi na fakt, iż część zarzutów zgłoszonych w ramach podstaw szczegółowych okazała się uzasadniona, należało w dalszej kolejności ocenić czy zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej uzasadnia uchylenie zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia.

Nie uwzględniając konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i odstępując od zbadania zawartych w umowie klauzul Sąd Okręgowy w Poznaniu dopuścił się w tym zakresie obrazy przepisów prawa materialnego, przy czym naruszenia te – ze względu na wagę naruszonych norm, stopień ich naruszenia oraz ujemne skutki dla stron postępowania – miały charakter rażący (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; z 13 lipca 2022 r., I NSNc 452/21). Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego, rażące naruszenie prawa zachodzi bowiem, gdy zaskarżone orzeczenie można uznać za niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy było wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20 i powołane tam orzecznictwo). W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolity pozostaje pogląd, zgodnie z którym rażące naruszenie prawa rozumieć należy jako „bardzo duże”, „wyraźne”. Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2021 r., I NSNc 1/21; wyrok Sądu Najwyższego z 3 grudnia 2020 r., I NSNc 34/20; wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 44/19; postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NSNc 109/20). Przyjmuje się ponadto, że naruszenie prawa jest rażące wówczas, gdy w jego następstwie powstają skutki, które są niemożliwe do aprobaty w świetle wymagań praworządności lub też takie, które powodują niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu, który został wydany przez organ praworządnego państwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 1996 r., II PRN 4/96; por. także: wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20). Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w wyroku z 8 czerwca 2021 r. (I NSNc 25/19), wskazując, że „rażący charakter prawa, o którym mowa w art. 89

§ 1 pkt 2 ustawy z 2017 r. o Sądzie Najwyższym, winien uprawdopodobniać tezę o konieczności uchylenia zaskarżonego orzeczenia celem urzeczywistnienia zasady konstytucyjnej z art. 2 Konstytucji RP” (zob. także: wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 2021 r., I NSNc 134/20).

Z tych samych względów za zasadny uznać należy również zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP, zgodnie z którym władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Norma zawarta w art. 76 Konstytucji RP ma określoną treść normatywną i może być bezpośrednio stosowana, a wynikający z niej obowiązek zapewnienia właściwej ochrony konsumentów spoczywa na każdym organie i instytucji publicznej, której właściwość obejmuje kwestie dotyczące konsumentów, w tym również na sądach. Powyższe znalazło potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władzę publiczną – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że ma on słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Z tych względów Sąd Najwyższy uznawał art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; z 13 lipca 2022 r., I NSNc 452/21).

Rekonstrukcja ponadustawowych standardów ochrony konsumentów w Rzeczypospolitej Polskiej wymaga uwzględnienia również przepisów Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stosownie do art. 9 Konstytucji RP (wersja

skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r.). Potwierdza to orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że zakres ochrony konsumentów wynikający z art. 76 Konstytucji RP należy oceniać z uwzględnieniem zasad i wymagań prawa unijnego, z uwagi na zakres implementowania regulacji unijnych dotyczących prawa konsumenckiego do krajowego porządku prawnego (wyroki Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21). Podstawowe znaczenie dla wyznaczenia zakresu tej ochrony ma dyrektywa Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993 nr 95, poz. 29, dalej: „Dyrektywa 93/13”), która nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych środków mających na celu zapobieganie stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Zaniechanie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu weryfikacji treści umowy spowodowało istotne ograniczenie skutecznej ochrony sądowej przysługującej pozwanemu. Tymczasem w świetle nakreślonych powyżej standardów ochrona konsumenta przed klauzulami niedozwolonymi w umowach następuje *ex lege* i sąd może dokonać ustaleń w tym przedmiocie także z urzędu, podczas rozpoznawania sprawy z udziałem konsumenta (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 3 sierpnia 2021 r., I NSNc 232/21; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; z 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21). Co więcej, niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest *ex lege* pozbawione mocy wiążącej od samego początku i każdy organ orzekający w sprawie dotyczącej roszczenia z umowy z udziałem konsumenta jest obowiązany z urzędu to uwzględnić, chyba że konsument temu się sprzeciwi w sposób niewymuszony i jednoznaczny (uchwała Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17).

Samo stwierdzenie zaistnienia przesłanek szczegółowych nie jest jeszcze wystarczające dla wyeliminowania zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. W dalszej kolejności należy bowiem ustalić czy uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 89 § 1 *in*

principio u.SN). Przesłanka ta powinna być interpretowana zgodnie z zasadą ustrojową wyrażoną w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ma charakter kompleksowy. Na jej treść składają się inne zasady pochodne, m.in. zasada zaufania obywatela do państwa i zasada bezpieczeństwa prawnego jednostki (por. P. Tuleja, *Komentarz do art. 2*, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP, t. 1, Komentarz do art. 87-243*, Warszawa 2016, s. 223-228). Prokurator Generalny wskazał, że z zasady określonej w art. 2 Konstytucji RP wywodzona jest konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego jednostki, pewności co do prawa, przewidywalności stanowionego prawa, lojalności państwa względem obywateli, co powinno budować zaufanie jednostki do Państwa. Bezpieczeństwo prawne obywateli winno być przy tym rozumiane nie tylko formalnie jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczenie dóbr życiowych i interesów człowieka. Zgodzić trzeba się przy tym ze skarżącym, że jej celem nie jest „tylko doprowadzenie do formalnej zgodności z prawem kwestionowanych orzeczeń, ale także realizacja zasady sprawiedliwości społecznej”. Z całą pewnością stoi ona na przeszkodzie akceptacji praktyki orzeczniczej polegającej na wydawaniu nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi z uwagi na samą tylko treść weksła, bez kontroli treści umowy, na podstawie której doszło do jego wystawienia.

Zaistnienie przesłanek szczegółowych oraz przesłanki funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN uzasadnia stwierdzenie, iż uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność z art. 2 Konstytucji RP.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

[SOP]

r.g.

